

Список використаних джерел:

1. *Бородій О.В. Досвід Польщі для інтеграції України в Європейський Союз. [Електронний ресурс] / О.В. Бородій // Найковий вісник НЛТУ України. - 2010. - № 20. - С. 311-318. Режим доступу: http://www.nbuiv.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/20_4/311_Borodij_20_4.pdf. - 02.01.2011. – назва з екрану.*
2. *Офіційний сайт Європейської статистики. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>.*
3. *Майданик О.О. Економіка ЄС: сучасний стан і перспективи. [Електронний ресурс] / О.О. Майданик // Наукові записки. – Т 19. - С. 266-269. Режим доступу: http://www.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/Spec/2001_191/63_maydanuk_oo.pdf. - 29.12.2010. – назва з екрану*

Захар ЦИМБАЛІСТІЙ

науковий керівник:
к.е.н., доц. Михайлишин Л.І.
ІФННІМ THEY

МАСШТАБИ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ВНАСЛІДОК ПІДПИСАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ

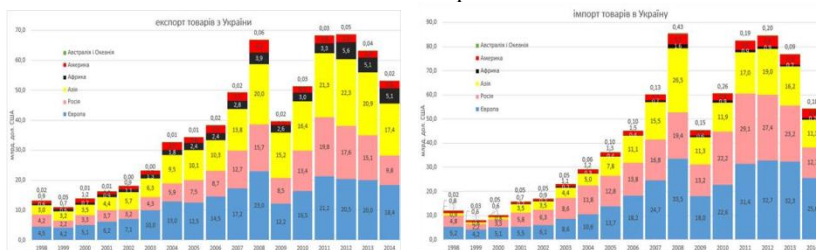
Ключовим пріоритетом розвитку євроінтеграційних процесів економіки України виступає можливість її включення в сферу міжнародної торгівлі країн-членів ЄС. Європейський Союз – унікальне формування, що не має аналогів в історії та є результатом еволюції міжнародної політики. Більшість країн-засновників та «ключових держав» ЄС (Франція, Німеччина, Велика Британія, Португалія, Іспанія) більше ста років тому були наймогутнішими світовими імперіями, що вели постійну боротьбу за колонії та сфери впливу в різних регіонах планети. Сьогодні Європейський Союз це передовий суб'єкт зовнішньоторговельних відносин в світі, при чому такі лідируючі позиції – це наслідок специфічних рис зовнішньоторговельної діяльності країн-членів цього інтеграційного об'єднання.

Нині відбувається процес доволі радикальної трансформації української зовнішньої торгівлі. Сучасний її етап розпочався, по суті, ще в другій половині 2013 р., коли, напередодні укладання «Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом», Росія в односторонньому порядку фактично запровадила превентивні обмеження на імпорту українських товарів. У 2014 – 2015 рр. гібридна війна Росії проти України і пряма військова агресія Росії в Криму і на Донбасі стали чи не найпотужнішим чинником трансформації українсько-російської торгівлі. Односторонні обмеження з боку Росії на імпорту українських товарів, як і взаємні обмеження у сфері українсько-російського військово-технічного співробітництва, спонукали українські підприємства до пошуку ринків збуту, альтернативних російському, а почасти

– і джерел постачання цілого ряду товарів. Причому зазначені радикальні зрушення в українсько-російській торгівлі відбувалися на тлі економічних і соціально-політичних процесів глобального характеру.

В загальному масштаби цих трансформацій представлено на рис. 1. Проаналізувавши дані рисунка 1 ми бачимо, що в період з 1996-2008 рр. обсяги експорту та імпорту товарів зростали, світова економічна криза 2007-2010 рр. вплинула на динаміку географічної й товарної структури зовнішньої торгівлі України. Вітчизняні товаровиробники почали інтенсивніше опановувати ринки Близького Сходу, Китаю, Індії, Єгипту. В українському експорті зменшилася частка сировинних матеріалів, зросла частка машинно-технічної продукції, збільшилися відносні показники імпорту нафти і природного газу. Конфлікт на сході та геополітична напруга, що посилюється, суттєво вплинули на економіку та суспільство. Як наслідок, спричинили поглиблення рецесії економіки та спад показників зовнішньої торгівлі.

а) Динаміка експорту товарів з України за 1998-2014 роки за регіонами світу.

б) Динаміка імпорту товарів в Україну за 1998-2014 роки за регіонами світу.

Рис. 1. Показники зовнішньої торгівлі України

Тому наведене вище дає підстави припускати, що військово-політичний чинник впливав на скорочення сукупної вартості експорту українських товарів навіть більше, ніж несприятлива для вітчизняних експортерів кон'юнктура міжнародних ринків.

До зазначених вище факторів, що впливали на динаміку української зовнішньоекономічної діяльності, слід додати загальне погіршення фінансово-економічного стану вітчизняних підприємств і скорочення реальних доходів населення у 2014–2015 рр. Причому, якщо погіршення фінансово-економічного стану українських підприємств більше впливало на їх експортні можливості, оскільки просування власних товарів і послуг на зовнішні ринки потребує відповідних витрат коштів, то скорочення реальних доходів населення негативно позначилося на його купівельній спроможності та призвело до зменшення обсягу імпорту багатьох видів товарів і послуг в Україну.

Вельми вагомим змін географічна структура українського експорту зазнала під впливом політичних чинників. Так, за підсумками січня – вересня 2015 р. порівняно з аналогічним періодом 2014 р. частка Російської Федерації у

сукупній вартості експорту українських товарів зменшилася на 6,7 відсоткових пункти (з 19,5 % до 12,8 %). Зокрема, у Росію за січень – вересень 2015 р. було експортовано українських товарів на 3612,4 млн дол., або на 55,6 % менше, ніж за аналогічний період минулого року. Водночас збільшилася частка Європейського Союзу (на 1,3 відсоткових пункти), у тому числі Німеччини (на 0,5 в.п.), Італії (на 0,3 в.п.), Польщі (на 0,2 в.п.). Крім того, на 2,5 в.п. зросла частка Китаю в сукупній вартості експорту українських товарів. Також дещо зросли частки в сукупній вартості експорту українських товарів таких країн, як Туреччина (на 0,8 в.п.), Єгипет (на 0,6 в.п.) та Індія (на 0,4 в.п.).

Таким чином, у 2015 р. продовжилася трансформація географічної структури експорту українських товарів, що почалася у попередні роки. Зокрема відбувалося зростання ролі країн ЄС та Азії для збуту продукції українських експортерів на тлі зниження ролі країн СНД, насамперед Росії.

Також вельми вагомим змін останнім часом зазнала й географічна структура імпорту товарів в Україну. Наприклад, за дев'ять місяців 2015 р. сукупний обсяг імпорту товарів із країн ЄС становив 11148,1 млн дол., або 40,7 % від загального обсягу імпорту товарів в Україну, хоча він і зменшилася проти дев'яти місяців 2014 р. на 28,2 %. При цьому питома вага ЄС у сукупній вартості імпорту товарів в Україну зросла порівняно з аналогічним періодом минулого року на 3,7 відсоткових пункти, у тому числі підвищилася роль в імпортних поставках товарів в Україну Угорщини (на 2,4 в.п.), Німеччини (на 1,4 в.п.) і Польщі (на 0,6 в.п.). Крім того, в імпорті товарів в Україну зросла частка Норвегії (на 2,1 в.п.) та США (на 0,3 в.п.). З іншого боку, за підсумками січня – вересня 2015 р. порівняно з аналогічним періодом 2014 р. частка Російської Федерації у сукупній вартості імпорту товарів в Україну зменшилася на 5,5 відсоткових пункти (з 25,5 % до 20,0 %). Певною мірою скорочення частки Російської Федерації у сукупній вартості імпорту товарів в Україну за одночасного зростання частки Норвегії пояснюється зміною постачальників природного газу в Україну, що відбувається останнім часом. Також на 0,9 в.п. (з 7,4 % до 6,5 %) зменшилась у сукупній вартості імпорту товарів в Україну частка іншого крім Росії учасника Митного союзу – Білорусі.

Підсумовуючи проведений вище аналіз змін у товарній та географічній структурі експорту-імпорту товарів і послуг України, зазначимо, що чергова трансформація української зовнішньої торгівлі, яка розпочалася в результаті глобальної фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр., протягом 2014–2015 рр. не лише істотно прискорилася, а й набула нових ознак. Останні пов'язані, насамперед, з гібридною війною, яку Росія веде проти України. І російсько-українські економічні відносини, по суті, так чи так стали однією зі складових цієї війни.

Водночас треба визнати, що сферою вітчизняної експортної діяльності, яка, мабуть, найбільше потерпає від нинішнього погіршення російсько-українських відносин, є аерокосмічна галузь. Однак гібридна війна і пряма військова агресія Росії в Криму і на Донбасі, по суті, ліквідувала для України можливості співробітництва у військово-технічній сфері з державою-агресором. Тому на порядку денному перед Українською державою стоїть

питання щодо розробки та реалізації заходів, які б дали змогу зберегти вітчизняний аерокосмічний потенціал і сприяти експансії українських підприємств на міжнародних ринках відповідних товарів і послуг, альтернативних російському.

Як показав проведений вище аналіз, де-факто доволі радикальна трансформація української зовнішньої торгівлі як у галузевому, так і в географічному плані вже відбувається. При цьому вкрай важливо домогтися того, щоб в процесі цієї трансформації українська економіка не пішла шляхом деіндустріалізації. Звичайно, Україна повинна використовувати на світовому ринку свої конкурентні переваги у сфері виробництва продовольства. Тим більш, що зростання світового попиту на продовольство робить його вагомим інструментом не лише у сфері геоекономіки, а й у сфері геополітики. Однак Україні при цьому вкрай важливо підвищувати у своєму експорті питому вагу продукції з високою часткою доданої вартості, особливо високотехнологічної продукції. І тут діяльність бізнесу й держави повинна об'єднуватись на основі національної зовнішньоторговельної політики. Зокрема підприємці та експерти доволі багато нарікають на незадовільну роботу посольств і торгових представництв України за кордоном з підтримки просування українських товарів і послуг на іноземні ринки. За умов нинішнього загострення міжнародної конкуренції збереження й надалі усталеного рівня роботи українських представництв за кордоном щодо підтримки вітчизняного експорту загрожуватиме його подальшою стагнацією, а в деяких сегментах ринку – і скороченням обсягів експорту.

Що ж стосується імпорту товарів і послуг в Україну, то, поряд з успіхами з диверсифікації постачальників енергоносіїв, не варто забувати і про поставки в Україну інвестиційних товарів, особливо машин і обладнання, необхідних для модернізації української економіки. Не втрачає своєї актуальності й питання розвитку в Україні виробництв з імпортозаміщення різних товарів.

Список використаних джерел

1. *Офіційний сайт Європейської статистики*. - [Електронний ресурс].
Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>.
2. *Державна служба статистики України* [Електронний ресурс]. –
Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Вікторія ВІШОВАН
науковий керівник
к.е.н., доц. Король В.С.
ІФНІМ ТНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Останнім часом розвиток інноваційної політики та національних інноваційних систем високорозвинених країн характеризується значними